

A könyvnek legérdekesebb részei éppen ezek a mélyrenéző fejezetek. Egy közéleti szereplésben felmagasztosult ember jelenik itt meg előttünk, aki felismeri, sőt megszenvedi az emberi természet gyarlóságát és leleplezetlen őszinteséggel tárja fel egyéniségének minden fogyatkozását.

Zolnai könyve stílusában és felfogásában egyaránt érett mű. Mértéktartó tárgyiaságával és szempontjainak sokrétűségével eredményesen szolgálja a helyesebb Rákóczi-kép kialakulását.

Vlasy József.

Féja Géza, A felvilágosodástól a sötétedésig. Magyar Élet kiadása. 1942. 287 lap.

Féja e könyvében a magyar irodalom történetét tárgyalja 1772-től 1867-ig. Folytatása ez a Régimagyarországnak, és a Magyar irodalom szemléletben kifejtett elvek alapján készült. Fő tétele ez: »A magyarság gyorsan megteremtette nyugati kapcsolatait, átélte, magáévá tette a mélyebb Nyugati szellemét anélkül, hogy keleti örökségét feladta volna.«

A szemszög, amelyből Féja a magyar irodalmat nézi, sok új és meglepő eredményre vezet. De mint minden »szemléletnek« ennek is megvan az a hátránya, hogy nem szorítható be kereteibe minden alkotás s így nehéz a történeti folytonosságot a szemlélettel összeegyeztetni. Mert tulajdonképpen minden alkotót, sőt minden alkotást csak saját szemszögéből szabadna megítélni.

A másik nagy hiba a mindenáron újat mondani akarás. Így történik meg az, hogy Bessenyeinek legkiemelkedőbb alkotásai leíró költeményei lesznek, Csokonainak elmélkedő versei, Vörösmartynak pedig drámái megelőzik líráját (!), s ami a leggroteszkébb: Arany legkiválóbb alkotása Az elveszett alkotmány!

Ebből következik az is, hogy minden jeles írónk megkapja valamiből az első helyet, mert valamiben mindegyik — első. Bessenyei irodalmunk első magánosa (?), Dayka irodalmunk első túlfínomodott plántája, Csató Pál az első magyar író, akít kikezdett a hírlapírás, Bajza József a magyar prózai stílus törvényeinek az első nagy kodifikátora, stb. stb.

Igen érdekes ezek mellett az is, hogy állandó mérővesszőül Adyt használja s hozzá igyekszik vezetni az egyes írokból kiinduló szálakat, ami sok esetben remekül sikerül is, sokszor azonban erőltetettnek látszik.

Mindezek ellenére valóban annyi sok új oldalát mutatja meg irodalmunknak s annyi új szint fedez fel az egyes alkotásokban, amelynek értéke ma még meg sem becsülhető teljes egészében.

A könyv azonkívül, hogy sok olyan értéket émel a felszínre, amelyet eddig vagy nem vettek észre, vagy nem akartak észrevenni, a maga egészében mindenki számára nemes gazdagodást jelent magyarság tudatának elmélyítésében.

Gergely Gergely.

Herczeg Ferenc, Gondok és gondolatok. Singer és Wolfner Irodalmi Intézet. Budapest, 1942. 306.

Herczeg Ferenc mint regényíró nem művelte az irányregények műfaját. Szépirodalmi alkotásai — ha rejtegetnek is olykor a jelen viszonyaira vonatkozó megállapításokat — sohasem oktató, befolyásoló célza-